I Sujal Chourasiya

कुल छपे प्रश्नों की संख्या 27
कुल छपे पृष्ठों की संख्या 8

M-4- (IX) संस्कृत –24000

नामांक 0932

वार्षिक परीक्षा सत्र - 2022-23

विषय : संस्कृत

कक्षा – IX (नवमीं)

समय : 3¼ घण्टे

पूर्णांक : 100

परीक्षार्विभ्यः सामान्य निर्देश :

(1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथम स्वप्रश्नपत्रोपरिनामाङ्क लेख्यः।
(2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
(3) प्रत्येक प्रश्नस्योत्तरं उत्तरं पुस्तिकाय मेव देवम्।
(4) प्रत्येकं प्रनभागस्य उत्तरं क्रमानुसारमेकत्रैव लेखितव्यम्।

अधोलिखित प्रश्नानाम् उचितं विकल्पं चित्वा लिखत— 1×8=8

1. सीता .... मृघ्रम अपश्यत।

(अ) विलपन्ती (ब) हसन्ती
(स) क्रुधन्ती (द) विहरन्ती

2. अपोमय .... भवति।

(अ) प्राणः (ब) मनः
(स) तेजः (द) आकाशः

3. तानि एव पञ्चतत्वानि मिलित्वा .... रचयन्ति।

(अ) पर्वतम् (ब) पृथिवी
(स) जलम् (द) पर्यावरणम्

4. वणिक पुत्रस्य .... नाम आसीत्।

(अ) मोहनः (ब) जीमूतवाहनः
(स) जीर्णधनः (द) नरेशः

कृ.पृ.उ.

5. मल्लिका .... रचयन्ती मन्दस्वरेण शिवस्तुति करोति।

(अ) मोदकानि (ब) भोजनम्

(स) फलम् (द) घृतम्

6. तपोदत्तः .... विद्यां प्राप्तः प्रवृत्तेऽस्ति।

(अ) सिकताभि (ब) गुरुभिः

(स) पुस्तकाभिः (द) तपश्चर्यया

7. किम् सर्वनाम शब्दस्य पुल्लिंग प्रथमा एकवचनम् अस्ति।

(अ) का (ब) कौ

(स) कः (द) कया

8. तस्य .... पूर्व पुरुषोपार्जिता तुला आसीत्।

(अ) लोह घटिता (ब) रजत निर्मता

(स) स्वर्ण घटिता (द) काष्ठ निर्मिता

9. समुचित विभक्ति प्रयोगेण रिक्त स्थानम् पूरयत— 1×3=3

(i) .... परितः वृक्षाः सन्ति। (विद्यालम् / विद्यालयः)

(ii) जनाः .... बहिः आगच्छति। (ग्रामम् / ग्रामात्)

(iii) .... नमः। (गुरवे / गुरुम्)

10. अधोलिखितयोः सन्धि कृत्वा लिखत— 1×2=2

(i) स्नान + अर्थम् = ...

(ii) यथा + इच्छम् = ...

11. अधोलिखितयोः सन्धि विच्छेंद कृत्वा लिखत— 1×2=2

(i) अत्युत्तमः = (ii) कोऽपि

12. अधोलिखितम् अपठित गद्यांश पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशम् लिखत—15

मानवस्य बौद्धिक विकासाय ज्ञानवर्धनाय च पुस्तकालयानां महत्वपूर्णं स्थान वर्तते (पुस्तकालयषु विविध पुस्तकानां संग्रहो भवति। अन्त विविद्याभाषाणां पत्र–पत्रिकादयोऽपि प्रतिदिनं आयान्ति। अस्माकं पुस्तकालयः नगरस्य रमणीय स्थाने वर्तते। अस्मिन् दशसहस्राणि पुस्तकानि सन्ति। अस्माकं पुस्तकालये हिन्दी–आंग्ल–संस्कृत भाषाणां पत्र–पत्रिकाः प्रतिदिनं आयान्ति। अस्य समीपे एकः वाचनालयः वर्तते। यत्र बहवः जनाः छात्राः युवतयश्च प्रतिदिनं आगत्यस्वाध्यायं कुर्वन्ति। अस्माकं पुस्तकालस्य भवनं रमणीयञ्च वर्तते। अस्य पुस्तकालयस्य सर्वेजनाः प्रशंसा कुर्वन्ति। अस्माकं ज्ञानवर्धनाय अस्य महती भूमिका वर्तते। अयम् एकः आदर्शः पुस्तकालयः विद्यते।

(i) पुस्तकालयेषु केषां संग्रहो भवति? 1

(ii) कस्य समीपे वाचनालयः वर्तते? 1

(iii) अस्माकं पुस्तकालये कति पुस्तकानि सन्ति? 1

(iv) सर्वेजनाः पुस्तकालयस्य किं कुर्वन्ति? 1

(v) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षक लिखत? 2

(vi) किमर्थ पुस्तकालयानां महत्वपूर्ण स्थानं वर्तते? 2

(vii) उपर्युक्त गद्यांशस्य संक्षिप्तीकरणं कुरुत। 2

(viii) अस्माकम् पुस्तकालय कुत्र वर्तते। 2

(ix) आदर्शः इति विशेषणस्य गद्यांशात् विशेष्य पदं चित्वा लिखत। 1

(अ) विद्यालयः (ब) वाचनालयः

(स) भवनम् (द) पुस्तकालयः

(x) अस्मिन् इति सर्वनाम पद स्थाने संज्ञापदं लिखत। 1

(अ) वाचनालये (ब) पुस्तके

(स) पुस्तकालये (द) गृहे

(xi) 'निन्दाम्' इत्यस्य विलोम पदं गद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

(अ) प्रंशसाम् (ब) विशालम्

(स) दुःखम् (द) हर्षम्

खण्ड—ब

13. निम्नलिखित विग्रह वाक्यानां समासः कृत्वा लिखत— 1×2=2

(i) पञ्चानां वटानां समाहार =

(ii) विद्यायाः अभ्यासः =

14. निम्नांकित पदानां प्रकृति (धातु) प्रत्यय च लिखत— 1×2=2

(i) लिखित्वा =

(ii) गन्तम् =

15. निर्देशानुसारम् उचित विभक्ति पदेन लिखत— 1×3=3

(i) इकारान्त पुल्लिंग "कवि" शब्द पञ्चमी विभक्ति एकवचनम्—

(ii) उकारान्त पुल्लिंग "साधु" शब्द प्रथमा विभक्ति बहुवचनम्—

(iii) अकारान्त नपुंसकलिंग "फल" शब्द द्वितीया विभक्ति द्विवचनम्—

16. अधोलिखित वाक्यों: रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्न निर्माण कुरुत— 1×4=4

(i) लुब्धा वृद्धा स्वर्णकाकस्य रहस्यमभिज्ञातवती।

(ii) वृक्षाः फलं न खादन्ति।

(iii) तपोदत्तः कुटुम्बिभिः मित्रैः गर्हितः अभवत्।

(iv) प्रकृतिः जीवन सुखं प्रददाति।

17. अधोलिखिते वाक्येषु केषाञ्चन चतुर्णाम् वाक्यानां संस्कृत भाषाया अनुवादं करोतु— 1×4=4

(i) वह विद्यालय जाता है।

(ii) राधा नाचती है।

(vii) विद्यालये किं किं .... ।

(viii) .... गणितं, विज्ञानं संस्कृत मित्यादि विषयान् पठामि।

27. संस्कृत भाषायाम् "पर्यावरणम्" विषये सप्त वाक्यांषु एक निबन्ध लिखत। 7

अथवा

चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्त शब्दानां सप्त वाक्यानि निर्माय लिखत—

अयम्, विद्यालयः, सुन्दरः, समीपे, वृक्षाः, कक्षा, गच्छामि, मित्रेण, सह, प्रतिदिनम्

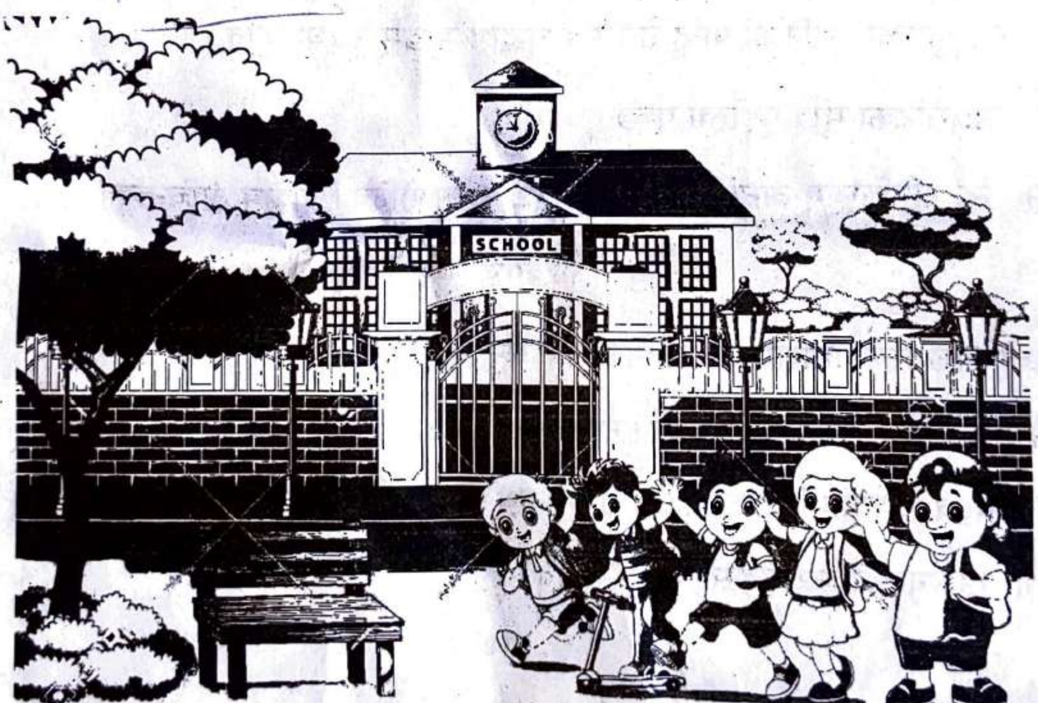

❑ ❑ ❑

(iii) माता ने भोजन पकाया।

(iv) मोहन को सत्य बोलना चाहिए।

(v) हम सब बालक संस्कृत पढ़ेगे।

18. क्रम रहितानां षड्वाक्यानां क्रमपूर्वकं सयोजनं कुरुत— 5

(i) तदा तस्य मुखस्य रोटिका अपि जले पतति।

(ii) एकदा कश्चित् कुम्कुरः एकां रोटिकां प्राप्तनोत्।

(iii) तदा सः नदीजले स्वप्रतिबिम्बम् अपश्यत्।

(iv) सः कुक्कुरः रोटिकां प्राप्तुं तेन सह युद्धार्थ मुखम् उद्घाटयति।

(v) सः रोटिकां मुखे गृहीत्वा गच्छन् आसीत्।

(vi) स्व प्रतिबिम्बम् अन्यं कुक्करं भत्वा सः तस्य रोटिकां प्राप्तुम् अचिन्तयत्।

खण्ड—स

19. अधोलिखितस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादं कुरुत— 5

जीर्णधनः अवदत्—"भो श्रेष्ठिन! नास्ति दोषस्ते, यदि मूषकैः भक्षिता। ईदृशः एव अयं संसारः। न किञ्चिदत्र शाश्वतमस्ति। परमहं नद्यां स्नानार्थं गमिष्यामि। तत् त्वम् आत्मीयं एनं शिशुं धनदेवनामानं मया सह स्नानोप करणं हस्तं प्रेशय" इति।

अथवा

अत एव अस्माभिः प्रकृतिः रक्षणीया। तेन च पर्यावरणं रक्षितं भविष्यति। प्राचीन काले लोकमङ्गलाशंसिन ऋषयो वने निक्सन्ति स्म। यतो हि वने सुरक्षितं पर्यावरणमुपलभ्यते स्म। तत्र विविधा विहगाः कुल कूजिश्रोत्ररसायंन ददति।

20. अधोलिखितस्य श्लोकस्य (पद्यांशस्य) हिन्दी भाषायां अनुवादं लिखत— 5

श्रूयतां धर्मसर्वस्व श्रुत्वा चैवावधार्यताम्।

आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत्॥

अथवा

वृद्धोऽहं त्वं युवा धन्वी सरथः कवची शरी।

न चाप्यादाय कुशती वैदेहीं में गमिष्यसि॥

21. अधोलिखितस्य गद्यांशस्य संस्कृत भाषायां भावार्थं व्याख्या लिखत्— 5

सः चिन्तयत्—"विरमन्तु एते वराकाः पुस्तकदासाः। अहं तु आत्मनं विनोदयिष्यामि। सम्प्रति विद्यालयं गत्वा भूयः क्रुदस्य उपाध्यायस्य मुखं द्रुष्टुं नैव इच्छामि।"

अथवा

सौम्य! अश्यमानस्य तेजसो याऽणिमा सउर्ध्वः समुदीषति। सा खलु वाग्भवतिं। वत्स! उपदेशान्ते भूयोऽपि तवां विज्ञापयितु-मिच्छामि यत्, अन्नमयं भवति मनः अपोमयो भवति प्राणाः तेजोमयी च भवति वागितिं।

22. स्वपाठ्य पुस्तकात् श्लोक द्वयं लिखत यद अस्मिन प्रश्न-पत्रे न स्यात्। 5

23. निम्नलिखित प्रश्नेषु पञ्च प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत— 2×5=10

(i) सरसाः रसालाः कदा लसन्ति?

(ii) निर्धनायाः वृद्धायाः दुहिता कीदृशी आसीत्?

(iii) मध्यमानस्य दहनः अणिष्ठः भागः किम् भवति?

(iv) ज़टायुः केन वामबाहुं दंशति?

(v) अन्ते तपोदतः विद्याग्रहणं कुत्र गतः?

24. स्वर्णकाकः **अथवा** सिकतासेतुः पाठस्य सारं हिन्दी भाषायाम् लिखत। 3

खण्ड—द

25. भवान् राजकीय-उच्च-माध्यमिक विद्यालय भरतपुरस्य नवम्याः कक्षायाः छात्रः रोहितः अस्ति। अस्वस्थतायाः कारणात् दिवस प्रयस्य अवकाशार्थं स्व प्रधानाचार्याय प्रार्थना पत्रं लिखतु। 5

अथवा

भवान् मुकेश: । स्वकीयं मित्रं राजेन्द्र प्रति ग्रीष्मावकाशे भ्रमण विषये अधोलिखत पत्रं मंजूषा पद सहायतां पूरयित्वा लिखत—

प्रस्ताव: प्रबलेच्छा, सादर प्रणाम:, कुशलतां, आननदानुभवं, असम प्रदेश, सीघ्रमेव, मातृपितृभ्यां

जयपुर:

दिनांक : 12.3.2023

प्रिय मित्र राजेन्द्र !

नमस्ते।

अत्र अहं कुशल: भवत: .... कामये। अहं .... सहं अस्मिन ग्रीष्मावकाशे समये भ्रमणार्थ .... गमिष्यामि। भवान् अदि अस्माभि: सह तत्र चलतु इति मम .... अस्ति। वयं सर्वे मिलित्वा .... करिष्याम:। मपीप: अयं .... भवते रोचते चेत् ज्ञातयुत।

परिवारे पूज्येम्यो सर्वेभ्यो जनेभ्यो मम .... निवेदनीय:। पत्र स्योत्तंर .... प्रेषणीयम्।

भवत: मित्रम्

मुकेश

26. मञ्जूषाया: उपयुक्त पदानि चित्वा मित्र संभाषणम् मध्य वार्तालापं पूरयत— 5

विद्यालयम्, भवतु:, मोहन:, कुत:, आगच्छामि, अहम्, सप्तवादने, पठति

(i) .... नाम किम् ?

(ii) मम नाम .... ।

(iii) भवान् .... आगच्छति।

(iv) अहं गृहत: .... ।

(v) भवान् कहा .... गच्छति।

(vi) अहं प्रात: .... विद्यालयं गच्छामि।